

KVALITATIVNÍ VÝZKUM

doc. Mgr. Kateřina Lojdová, Ph.D.

lojdova@ped.muni.cz

HARMONONOGRAM SETKÁNÍ A VYUČUJÍCÍ

17. 3. 2022 (15:00-18:20), doc. Kateřina Lojdová:

kvalitativní výzkum, designy kvalitativního výzkumu, výzkumná otázka a metody sběru dat, metody analýzy dat, otevřené kódování

7.4. (15:00-18:20) PhDr. Ing. Petr Soukup, Ph.D.: Téma skupinové diskuse (o metodě obecně, popsat úskalí moderování, postupy zpracování výsledků a na reálném projektu ukázat použití včetně možných výstupů)

5.5. (8:00-11:20) Mgr. Jitka Wirthová: další postupy v kvalitativním výzkumu

PŘEDSTAVENÍ VÝZKUMNÝCH PROJEKTŮ

- ◎ SOLUTION
- ◎ DEVELOPMENT
- ◎ INFORMATION

RESEARCH

ANALYSIS OF ACTION

DOSAVADNÍ ZKUŠENOSTI

- Jak se poznají kvalitativní data?
- Jaké jsou zdroje dat v kvalitativním výzkumu?
- Co „umí a co neumí“ kvalitativní výzkum?

CHARAKTERISTIKA KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

- Nenumerický
- Naturalistický
- Perspektiva aktérů
- Bez hypotéz
- Kvalitativní data
- Velikost vzorku
- Zobecnění?
- Cirkulární

KVANTITATIVNÍ VERSUS KVALITATIVNÍ VÝZKUM

	Kvantitativní výzkum	Kvalitativní výzkum
Vztah výzkumníka k subjektu		
Vztah teorie a výzkumu		
Data		
Logika		
Množství případů		
Informace o případě		
Generalizace		
Reliabilita		
Validita		

DEFINICE KV

- zastřešující termín pro celou řadu výzkumných přístupů a strategií zaměřených na rozkrytí toho, jak lidé chápou, prožívají, interpretují a vytvářejí sociální realitu. Jde o nenumерické šetření, pracuje se s kvalitativními daty (nejčastěji verbálními), která jsou získávána prostřednictvím kvalitativních výzkumných technik.
- výhody a nevýhody

PŘÍKLADY VÝZKUMNÝCH PROBLÉMŮ

- individuální zkušenosti s určitým jevem či situací, např.:
 - **formování či změna vztahu účastníků kurzu cykloturistiky k cykloturistice**
 - **vztah osob se sluchovým postižením ke sportu**
 - **vůdcovství a jeho uplatnění ve sportovních organizacích**
 - **socializace do sportovní organizace**

PŘÍKLADY METOD KV V KINANTROPOLOGII

- *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*

VYBRANÉ DESIGNY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

BIOGRAFICKÁ STUDIE

- se zaměřuje na jednotlivce, zaznamenává a zpracovává jeho životní dráhu a jeho životní zkušenosti. Nejčastější metodou sběru dat je rozhovor nebo analýza dokumentů (dopisů, deníků, knih atd.).

ETNOGRAFIE

- je způsob popisu skupiny nebo kultury. Zahrnuje terénní výzkum, který je dlouhodobý a předpokládá navázání důvěrného vztahu se zkoumanou skupinou. Etnografický výzkum má volnější strukturu: výzkumník se pohybuje v terénu a zaznamenává maximum informací, které průběžně zpracovává. Typickými metodami sběru dat jsou zúčastněné pozorování, nestructurované rozhovory, studium artefaktů.

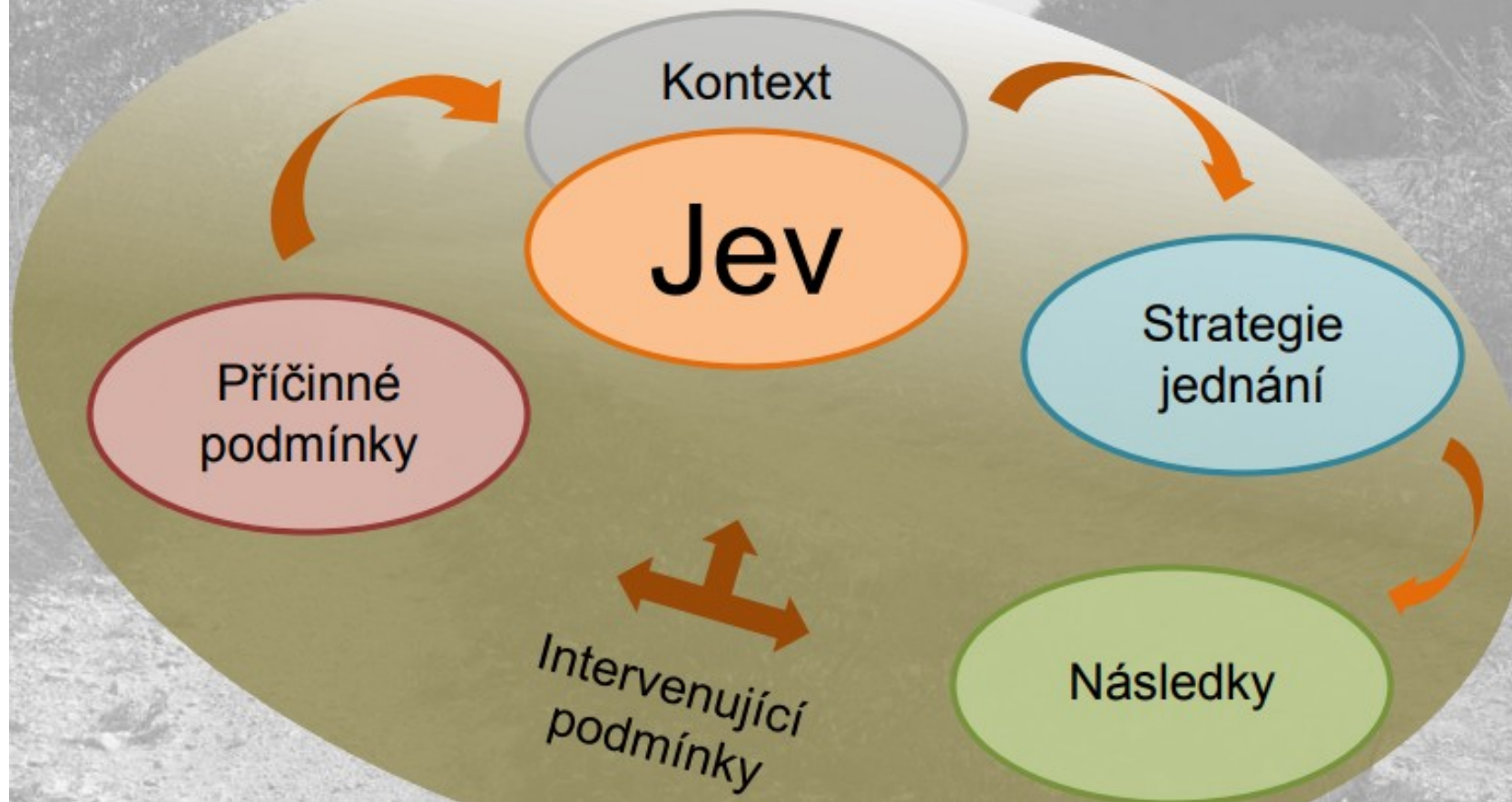

ZAKOTVENÁ TEORIE

- je strategie budování teorie přímo z analýzy dat. Typickou výzkumnou technikou je rozhovor. Počet respondentů není předem dán, vytváření vzorku pokračuje až k teoretické saturaci. Pro analýzu dat se používá závazná sada po sobě jdoucích kódovacích a analytických procedur: otevřené – axiální – selektivní kódování. Výsledkem je vytvoření teorie, která má platnost hypotéz.

Paradigmatický model axiálního kódování

PŘÍPADOVÁ STUDIE

- usiluje o prozkoumání jednoho případu prostřednictvím detailního, hloubkového a mnohozdrojového sběru informací. Nejde o čistě kvalitativní design. Nejčastějšími výzkumnými technikami jsou pozorování, rozhovory, dotazníky, studium dokumentů atd.

DALŠÍ DESIGNY:

- <http://www.opvk.fss.muni.cz/ikapsy/uploads/Kvalitativni-analyza-textu.pdf>

VÝZKUMNÁ OTÁZKA

- Výzkumná otázka v kvantitativním x kvalitativním výzkumu
- *„Jak doktorští studenti vnímají svoji roli na fakultě?“*
- *Jaké činnosti doktorští studenti vykonávají?*

METODY SBĚRU DAT

- Pozorování (s videozáznamem)
 - strukturované
 - nestrukturované
- Dotazník/anketa s otevřenými otázkami
- Analýza produktů (deník, příprava na výuku, fotografie)
- Rozhovor

CVIČENÍ: ROZHOVORY VE DVOJICÍCH

TÉMA

OBEČNÁ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

SPECIFICKÉ VÝZKUMNÉ OTÁZKY

OTÁZKY DO ROZHOVORU

PRINCIPY SPRÁVNÉHO VEDENÍ ROZHOVORU – KROK ZA KROKEM (I)

- Dobře zvolte místo, kde bude rozhovor probíhat – mělo by být klidné a příjemné pro vás i informanta/informantku
- Vezměte si s sebou nahrávací zařízení (raději dvě, kdyby se jedno vybil, nebo náhradní baterie) a vytištěný scénář rozhovoru
- Připravte si informovaný souhlas ve dvou kopiích – jeden si vezmete a druhý necháte informantovi/informantce

PRINCIPY SPRÁVNÉHO VEDENÍ ROZHOVORU – KROK ZA KROKEM (II)

- Informujte informanta/ku o cíli rozhovoru (např. je součástí disertační práce nebo výzkumu XY)
- Nechte informanta/ku podepsat informovaný souhlas ještě před začátkem rozhovoru
- Dobře zvažte pořadí otázek – začněte zahřívacími (ice breakery), osobní otázky kladte až později, demografické (např. otázky na věk, rodinný či socioekonomický status) nechte až na konec
- Všimněte si neverbální komunikace
- Usilujte o pozitivní atmosféru – ujistěte informanta/ku o tom, že jste se toho hodně dozvěděli a že je to pro vás přínosné

ČASTÉ CHYBY PŘI VEDENÍ ROZHOVORU

- vyvarovat se sugestivních otázek - např. *Jsou u vás na pracovišti kolegiální vztahy?* – v případě, že o tom informant/ka nezačali hovořit sami
- neklást více otázek zároveň
- formulovat otázky srozumitelně, tj. běžným jazykem (nepoužívejte odborné pojmy)
- doptávat se na zdánlivě samozřejmé jevy, abychom detailně zachytili významy, které s nimi informant/ka spojuje (např. *Co myslíte tím, že u vás nejsou kolegiální vztahy?* – v případě, že o tom informant/ka začali hovořit sami)
- Neskákat do řeči

OTÁZKY K REFLEXI PO ROZHOVORU

- Jak jste se cítili v roli tazatele/tazatelky?
- Dozvěděli jste se z odpovědí informanta/ky něco zajímavého/podstatného z hlediska vaší výzkumné otázky?
- Jak jste se cítili v roli informanta/ky?
- Jakým způsobem kolega/kolegyně v roli tazatele/ky otázky kladl/a?
- Jaká byla verbální i neverbální komunikace kolegy/kolegyně?

PŘEPIS ROZHOVORU

- Rozhovor můžete přepisovat pomocí softwarových programů – např. oTranscribe
- Použijte přitom základní transkripční pravidla
- Přepis si po sobě přečtete a opravte překlepy a chyby
- Jedná se o časově náročnou činnost, vyhradte si dost času

ANALÝZA DAT

DATA V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

Jaké podoby mají data v kvalitativním výzkumu?

Verbální a vizuální. Verbální data získáváme především prostřednictvím rozhovorů, vyprávění, písemných artefaktů; vizuální data získáváme prostřednictvím pozorování, fotografií, videonahrávek.

Co jsou hloubková data?

ANALÝZA DAT

- Co je analýza?
- Kvalitativní analýza dat je uměním zpracovat data smysluplným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku (Hendl, 2012)

INDUKTIVNÍ POSTUP: OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ

- Otevřené kódování je technika, která byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie.
- Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem.
- Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.

JAK KÓDOVÁNÍ REALIZOVAT TECHNICKY

- 1) Metoda papír tužka
- 2) Ve wordu
- 3) V softwaru k tomu určeném (Atlas.ti; MAX QDA)

JAK KÓDOVÁNÍ REALIZOVAT TECHNICKY

- software pro kvalitativní analýzu dat je nástrojem, stejně jako tužka a papír
- kódování se odehrává „v hlavě“, abychom tento proces usnadnili, volíme vhodný nástroj
- software i papír-tužka mohou kódování usnadňovat i komplikovat

KDY KÓDOVAT „V RUCE“?

- pokud naše myšlení podporuje podtrhávání, zvýrazňování, stříhání a přeskládávání papírů ve fyzickém prostoru
- pokud máme data verbálního charakteru, případně statická vizuální data
- pokud máme menší množství dat
- pokud potřebujeme kódovat kdykoliv a kdekoliv (dopravní prostředky, lokality bez elektřiny atd.)
- pokud dokážeme organizovat a archivovat tištěné dokumenty
- pokud nepovažujeme kódování v ruce za zastaralé

KÓDOVÁNÍ V RUCE – VYUŽITÍ PROSTORU

KDY KÓDOVAT V ATLASU

- pokud máme k dispozici plnou verzi programu
- pokud máme větší množství dat
- pokud využíváme kategoriální systém
- pokud chceme využít funkce, které program nabízí:
 - výběr kódů ze seznamu
 - řazení kódů, lokalizace kódů, frekvence kódů
 - vyhledávání úryvků
 - změna kódů a kódovaných úseků
 - navazování komentářů a mem na data
 - kategorizace kódů
 - síťová schémata
 - tisk a archivace dat

ATLAS.TI

[HTTP://ATLASTI.COM/FREE-TRIAL-VERSION/](http://atlasti.com/free-trial-version/)

Rizeni tridy - ATLAS.ti

Project Edit Documents Quotations Codes Memos Networks Analysis Tools Views Windows Help

P-Docs P 1: U_Heyrovskeho_... Quotes 1:17 D: Ne. U: Nee: Codes ad hoc aktivita pro Memos

P 1: U_Heyrovskeho_Pratova_1hod_vyuka.docx

ŽŽ: ((dva žáci rozdávají křížovky))
D: ((zasměje se))
U: Tak, už zazářilas, bezva. Mají všichni, jo?
K: Ano.
U: Křížovku? (2) Co nejrychlejc.
ŽŽ: ((žáci vyplňují křížovku))
U: Kachlíkovo, jseš tu?
D: Ne.
U: Nejseš. Špatná? (2) Mojžíšek?
K: Mm. ((nesouhlas))
U: Koláčkovka?
ŽŽ: ((žáci vyplňují křížovku))
U: ((učitelka lepi lističky po třídě))
D: Když už to máme?
U: To nemůžeš mít. Já nejsem hotová.
D: ((smích))
U: Šup, šup, dodělat. Dodělat. (20) Dělej. (4) Vidíte, chlapi zase nejsou hotový.
K: ((přihlásí se)) Tam je blbě otázka.
U: Ne, s tím nic nedělej. A to znáte. (10) Málo. (8) Můžem teda?
D: Mhm.
U: Nevypotíte. Co děláš z druhé strany? Víte, jak to úplně BYTOSTNĚ NESNÁŠÍM. (2) Tak (.) sleduj. (1) Jedem. Jazykovědec,

ukazování
zamístnění křížovkou jako vytvoření prostoru pro činnosti učitele
potvrzení žákovského úkolu pro cíle učitele
formální povzbuzování
generalizace výkonu kluků
učitel nepopustí chybu - legitimizuje znalosti žáků~
ukazování ukončení úkolu

P 1: U_Heyrovskeho_Pratova_1hod_vyuka.docx -> My Library

Size: 100% Rich Text TZM

21:14
17. 10. 2017

PODSTATA KÓDOVÁNÍ:

NÁVODNÉ OTÁZKY KE KÓDOVÁNÍ

- Co? Co je tématem promluvy? O jakém fenoménu se vyovídá? **O čem to je?**
- Kdo? O koho jde? V jakých rolích vystupují?
- Jak? Které vlastnosti jevu jsou zmiňované nebo naopak zamlčované?
- Kdy? Jak dlouho? Jaký je čas a trvání?
- Kde? V jakém prostoru je dění lokalizováno?
- Jak moc? Jak silně? Jaká je intenzita jevů?
- Proč? Jaké jsou příčiny?
- Kvůli čemu? S jakým záměrem aktéři jednají?
- Pomocí čeho? Jaké jsou strategie k dosažení cíle?

PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

- In vivo kódy

*„Máme napsanej nějakej ŠVP. My ho jedeme v prvních, šestejch třídách, ostatní jakoby dobíhají. Ale když začínám chemii v osmičce, tak ignoruji současný osnovy a myslím, že bych si to před inspekcí obhájl, a už jedu podle toho, co máme napsaný, a narážím na to, když jsem to psal, tak člověk byl v nějakým rozpoložení, nějak jsme to tvořili s partou lidí dohromady, mysleli jsme si, že to bude fungovat. V praxi se zjišťuje, že je to ze 30%-40% špatně, je to třeba předělat, přepracovávat. Takže souběžně s tím měním ty kritéria, je s tím hrozně moc práce. Je to takovej **pokus omyl**.“*
(učitel Petr)

„hrajou svalama“ (Standa)

PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

Deskriptivní kódy

- Jedná se o kódy s nízkou mírou indukce, které slouží spíše k organizaci dat a pojmenování identifikačních charakteristik.
- Například: „Toto je moje politická orientace“
politická orientace
- Dle Švaříčka a Šed'ové (2007) je to typ kódů zatížený vysokou neproduktivností. Výzkumník nejde hlouběji pod povrch sdělení.
- Jaká *politická orientace*?

DESKRIPTIVNÍ KÓDY NEJSOU PODSTATOU ANALÝZY

T: Co si myslíte obecně o vzájemné spolupráci muzeí se školami? Je potřebná a v jaké podobě? Na jakém místě pomyslného žebříčku (z hlediska důležitosti) jednotlivých muzejních činností ji vidíte Vy?

J. A. Komenský názornost vnímavost žák

R: Už Komenský věděl, že názornými ukázkami je podporována vnímavost žáků i

zpestření škola stereotyp hodnocení muzea
studentů. Každé zpestření školního stereotypu je tedy skutečně žádoucí.

muzeum

prostředky muzea

Domnívám se, že muzea...a nejen ty...jsou velice vhodnými prostředky pro lepší

názornost

zájem žák

názornost a dozajista mohou zvýšit i zájem žáků, studentů, o danou problematiku

PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

- induktivní kódy

Induktivní kódy výrok jen nereprodukuje, nýbrž mu přidělují „přidanou hodnotu“. K tvoření takových kódů pomáhají otázky: Co?, Kdo? Proč? Jak? Kde? Kdy? Pomocí čeho?

Příklady

„A prostě tím pádem jsem to roznosl vlastně do našeho okolí“ (Petr)

Já jako hlásná trouba

„Když můžu, tak na ten problém upozorním.“ (Standa)

Zviditelňovatel problémů

„Na tom táboře jsme se dohodli, že do školy půjdeme jako skinheadi“ (Franta)

Vyjednaná identita

PROBLÉMY V KÓDOVÁNÍ

○ Reprodukce versus interpretace

„Školu jsem nedodělal, výučňák nemám. Ale naši zato nemůžou.“

„Než jsem nastoupil, tak tady žádný management nefungoval.“

○ X Nadinterpretace

- když v datech vidíme i to, co v nich není
- v kódování jde o vystižení toho, co se objevuje v datech, nikoliv toho, co si myslíme my sami

OD KÓDOVÁNÍ KE KATEGORIZACI

- Kategorizace je procesem seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu (Strauss & Corbinová, 1999).
- Kolik kategorií?
- Co pak s nimi?
technika vyložení karet

OD KATEGORIÍ K TEORII

- **Kostra analytického příběhu:** jednoduchý popis kategorií a vztahů mezi nimi. Účelem kostry je formulovat klíčová tvrzení, na která výzkumník přišel a to tak, aby byla soustředěna kolem ústředního jevu, který byl zkoumán. Jde obvykle o několik poměrně strohých oznamovacích vět. Kostru lze také zobrazit graficky v podobě schématu.
- Kvalitativní výzkum může sloužit k prohloubení dosavadní teorie nebo k vytvoření teorie nové.
- V kvalitativním výzkumu vzniká teorie, která popisuje v termínech vědy to, o čem informanti hovoří svým jazykem.
- Vytváříme vlastní sociální konstrukci reality, která je ovlivněna podobou dosavadního vědění výzkumníka.

SHRNUTÍ

- Jak se naučit dělat kvalitativní výzkum?
Čtěte!

KDE SE DOČÍST VÍCE

